csolatban a nyomdáról ejt (213. l.), szóba se jöhet e tekintetben. E) sorok írója nemrég kimutatta, hogy Comeniusnak három tankönyve a XVII. és a XVIII. század folyamán Debrecenben 12 kiadásban látott napvilágot (*Comenius Sárospatakon*, 255—256. l.); szerzőnknek sejtelme sincs erről, mert különben (fölteszek róla annyi lokálpatriotizmust) a kollégiumban használt tankönyvek sorozatában (254. l.) Comenius tankönyveinek nem pataki és lőcsei kiadásait idézné.

A könyv, mint említettem, igen gazdag az elmúlt századok iskolai életére vonatkozó adatokban. Nemcsak felsorolja, hanem tüzetesen ismerteti a diákéletben szereplő különféle tisztviselőket, a szegény diákokról való gondoskodás módjait, a diákok életének minden jelentősebb mozzanatát, az iskolai törvénykezést (ebben 24 lapon Csokonai pörét), a különböző tanszékeket, tanterveket, a tanítás módszereit, a vizsgákat, tantárgyakat, tankönyveket, ifjúsági egyesületeket, a kollégium alapítványait, partikuláit, épületeinek történetét, az 1796-i törvényeket (latin és magyar szöveggel) végül — S. Szabó József tollából — a tanárok életrajzát (1549—1700). Nagy helyet foglal el benne a széniorok, publicus praeceptorok névsora, a tankönyvek, partikulák ismertetése. Mindezek művelődéstörténeti szempontból nagyon érdekes dolgok s bizonyos, hogy minden régi debreceni diák kegyeletes érzések közt fogja e lapokat olvasni. De ennek jórésze inkább kő, tégla s nem épület, adat, krónika s nem történet. *† Rácz Lajos.*

Loczka Alajos: A kémiai oktatás alapelvei a középfokú iskolákban. Didaktikai tanulmány. Budapest, 1933. 232 l.

Pedagógiai irodalmunkban az utolsó pár esztendőben örvendetesen szaporodnak azok a didaktikai munkák, amelyek az egyes tantárgyak tanítási módszerével foglalkoznak. A Kőrösi Henrik és Quint József szerkesztésében megjelent Népiskolai Egységes Vezérkönyvek sorozatát követte a szegedi gyakorló polgári iskola tantestületének kiadásában a polgári iskolák gyakorlati módszerével foglalkozó vezérkönyvek sorozata, és most örömmel látjuk a címben megjelölt könyvben az első nagyobb didaktikai tanulmányt, mely a középiskolai vezérkönyvsorozatot indítja meg; hisszük, hogy az első fecske nem sokáig marad irodalmunkban egyedül. Ezek a könyvek vannak hivatva szélesebb körben érdeklődést kelteni a tanítás gyakorlati problémái iránt, ami annál inkább kívánatos, mert még tanári körben is elterjedt vélemény, hogy a tanításhoz elég a tanítandó anyag ismerete, az ismeretközlésnek nincsenek külön megállapított törvényei.

A könyv 14 fejezetben tárgyalja a kémia tanárát érdeklő valamennyi részletkérdést. Az első fejezetben részletesen fejtegeti a polgári fiú- és leányiskolák, a fiú- és leányközépiskolák, a szakiskolák speciális feladatát, és vizsgálja, miképen szolgálja a kémia tanítása az illető iskolafajban a nevelés általános céljait és mennyire az illető iskolafaj sajátlagos feladatait. A következő fejezet azt a kérdést taglalja, milyen a kémia helye az egyes tan-

tervekben és milyen a viszonya a többi természettudományi tárgyhoz. Miután megállapítja az egyes iskolafajok tanterveiben mutatkozó nagyon eltérő jelenségeket, a tantervkészítők részére valóban megszívlelésre méltó megállapításra jut. A középiskolák alsó osztályaiban és a polgári iskolákban a jelen helyzettel szemben az a kifogás emelhető, hogy a természettudományi tárgyak túlságos differenciálódása ezen a fokon korai, minek következtében a tanulókban nem alakulhat ki egységes természetszemlélet. Másik hátrány az időveszteség, ami az azonos ismeretek ismétlésével jár. A tanuló pl. a fizikában és a kémiában is külön-külön tanul sok dologról, és a gyermek sokszor azt hiszi, hogy neki a vízről másképp kell felelni a fizikában, mint a kémiában. Külföldön már több évvel ezelőtt bevezettek *általános természettudomány* néven egy olyan tárgyat, amely összefoglalja a természettudományi oktatást. De ha ilyen messzemenő reformot most nem is hajtunk végre, azt kétségtelennek tartja a szerző, hogy a fizikának és kémiának teljes egybeolvasztása az alsó tagozatban nemcsak a szóbanforgó tantárgyak ügyét, hanem a nevelő oktatás érdekeit és a tanulók tehermentesítésének feladatát is szolgálná.

A kémia tantervi anyagát tárgyalva kimutatja Loczka, hogy ha a kijelölt anyagot abban a sorrendben kellene feldolgozni, amelyben a tanterv felsorolja, ez több iskolafajban lehetetlen feladat elé állítaná a tanárt. Bár sehol hivatalosan kimondva nincsen, mégis úgy látszik, hogy maguk a tantervek sem számítanak arra, hogy a sorrend ugyanaz legyen. Ez a kérdés már sok vitára adott alkalmat.

A tanítás módszerével 51 lapon foglalkozik szerzőnk és az egyes didaktikai kérdéseket olyan általános szempontból tárgyalja, hogy haszonnal tanulmányozhatja nemcsak a kémia tanára, hanem bármilyen más tantárgy tanára is. A tanítás módszeréről általában, a számonkérésről, az új anyag feldolgozásáról, az összefoglalásról, kísérletezésről, szemléltetésről, ismétlésről, a tanulók öntevékenységéről, a helyi tanmenetről, az óravázlatról, a munkáltató tanításról mondottakat minden tanár nagy haszonnal olvashatja.

Éppen így általános érdeklődést kelthet az, amit a tankönyvről mond. Az olvasókönyv-jellegű és jegyzetszerű tankönyvek előnyeit és hátrányait felsorolva, jellemzi az úgynevezett minimális könyveket. Megállapítja, hogy az iskolai oktatás érdekeit leginkább az a tankönyv szolgálja, amely jegyzetszerű. Mind a tanár, mind a tanuló szempontjából részletesen tárgyalja a tankönyv használatának módjait. Elítéli a jegyzetkészítést, de elengedhetetlenül szükségesnek tartja, hogy minden tanulónak legyen külön kémiai füzete; ez mindazokat a rajzokat, képleteket, egyenleteket, számításokat tartalmazza, amelyeket a tanár a táblán bemutat. Minden tanuló a tanárral együtt dolgozik a füzetben. A könyvbe firkálni ne engedjen a tanár.

A gyárak látogatásáról, a tanár továbbképzéséről, a tanulók önképzéséről, a kémiai gyakorlatokról szóló, végül a kémia tanítása Németországban, Franciaországban és Angliában című fejezetek egészítik ki az értékes didaktikai tanulmányt. *Szenes Adolf.*